

Uttalelse Folkemordet i Armenia

Folkemordet

I år er det hundre år siden starten på folkemordet på armenerne. Mens første verdenskrig raste, og det osmanske riket var i ferd med å gå i oppløsning, omkom opp mot 1,5 millioner armenerne. Henrettelser, tortur, voldtekter, sult og utmattelse tok livet av over halvparten av befolkningen. Konsekvensen av drapene og deportasjonene var at de kristne armenerne ble fordrevet fra det muslimske riket.

Armenia var den første stat i verden med nasjonalkirke alt tidlig på 300-tallet. Langt senere ble området en del av det osmanske riket, og de kristne armenerne ble oppfattet som et brysomt fremmedelement. Under første verdenskrig ble det påstått at armenerne var illojale og stod i ledtog med russerne, noe som ble brukt som en legitimering for fordrivelsen av dem. Mange av de armenerne som overlevde, ble spredt ut over hele verden, og i dag finnes det armenske menigheter i alle verdensdeler.

Den armenske kirke bærer på en unik og rik kulturell tradisjon helt tilbake til de første kristne kirkene, og i dag, etter kommunismens fall, spiller kirken en viktig rolle for nasjonsbyggingen i det nye selvstendige Armenia. Den norske kirke har fellesskap med Den armenske kirken gjennom vårt medlemskap i Kirkenes verdensråd, Konferansen av europeiske kirker og gjennom De Forente Bibelselskapers globale virke.

Det bor omlag 2000 armenerne i Norge, og Armensk Kulturforening i Norge, som ble grunnlagt i 1989 i Oslo, arbeider for å fremme armensk kultur og identitet i Norge. Den norske kirke har et godt samarbeid med den armenske menigheten her til lands.

Sannhet og forsoning

De fleste historikere og menneskerettighetsjurister er enige om at overgrepene på armenerne i årene 1915-18 best kan betegnes som et folkemord. Det gikk ikke bare ut over medlemmer i den armenske kirken, men også andre kristne grupper som kaldeere, assyrere og gresk-ortodokse. Mange muslimer ble også ofre. Et tyvetalls stater erkjenner folkemordet, mens andre land med Tyrkia i spissen benekter at det var snakk om et folkemord.

Hundre år etterpå er det viktig at historiske fakta erkjennes og ansvaret plasseres, slik at sårene armenerne bærer i sin nære familiehistorie, kan leges, og forsoningen med Tyrkia komme i gang. Sannhet er en forutsetning for forsoning. Erkjennelsen av det armenske folkemordet er viktig også som et ledd i verdenssamfunnets felles ansvar for å gjenkjenne og bekjempe alle former for grove menneskerettighetsbrudd og folkemord – som dessverre også finner sted i vår tid.

For armenerne betyr det mye at det internasjonale samfunnet erkjenner at det fant sted et folkemord i Armenia. Mellomkirkelig råd for Den norske kirke er derfor glad for at Kirkenes verdensråd i 1979 oppfordret verdenssamfunnet til å benevne overgrepene mot armenerne som et folkemord. Dette er senere ofte blitt gjentatt, bl.a. på generalforsamlingen i 2013 og sist da eksekutivkomiteen møttes i Jerevan 10. juni i år. Konferansen av europeiske kirker kom med en uttalelse om folkemordet i 2013, og pave Frans brukte også begrepet «folkemord» i sin hilsen i anledning hundreårsmarkeringen i april 2015.

Oppfordring til norske myndigheter

Norge har spesielle bånd til Armenia. Misjonæren Bodil Biørn var øyenvitne til grusomhetene og har etterlatt seg en unik dokumentasjon om overgrepene. Fridtjof Nansen er også et kjært navn i Armenia, og Nansenpassene gav mange en ny framtid. Nansen ble skuffet over hvor lite de europeiske statene brydde seg om armenernes skjebne. En som engasjerte seg, var jøden Raphael Lemkin. Etter at hans familie ble drept av nazistene, lanserte han i 1943 begrepet «folkemord» ut fra hva som hadde skjedd med bl.a. armenerne. I 1948 kom FN-konvensjonen om folkemord.

Norske myndigheters påstand om at de av formal-juridiske årsaker ikke kan bruke folkemord om noe som skjedde før 1948 (med unntak av holocaust), faller på sin egen urimelighet. Begrepet ble til for å beskrive nettopp den type grusomheter armenere, jøder, romfolk og andre ble utsatt for. Myndighetene hevder videre at det må overlates til historikerne å beskrive fortiden. Det har de gjort og konkludert med at folkemord er mest dekkende. Det synes som om økonomiske og politiske interesser får forrang fremfor moralsk mot. Norge forspiller nå en sjanse til å følge i Nansens forspor og hedre ofrene i Armenia ved å erkjenne hva de faktisk gjennomgikk for hundre år siden.

Mellomkirkelig råd oppfordrer norske myndigheter til å anerkjenne det som skjedde med armenerne, som et folkemord.

Vedtatt av Mellomkirkelig råd på møte 10.-11. september 2015